ଟିପ୍ପଣୀ

4

ବୈଦିକଯୁଗ ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୧୫୦୦-ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୬୦୦

ଆମେ ପୂର୍ବ ଅଧାୟରେ ହରପ୍ପା ସଭ୍ୟତା ବିଷୟରେ ପଢ଼ିଲେ । ହରପ୍ପା ଅଧିବାସୀ ଯୋଜନାଭିତ୍ତିକ ନଗରମାନଙ୍କରେ ବାସକରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ମଧ ସୁସଂଗଠିତ ବାଣିଜ୍ୟ ଓ କାରିଗରୀ ଶିଳ୍ପ ରହିଥିଲା । ସେମାନେ ଏକ ଲିପି ଉଦ୍ଭାବନ କରିଥିଲେ, ଯାହାକି ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଠ କରାଯାଇପାରି ନାହିଁ । ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୧୯୦୦ ବେଳକୁ ଏହି ନଗରଗୁଡ଼ିକର ପତନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଏହାପରେ ଗ୍ରାମଭିତ୍ତିକ ବସତିମାନ ସ୍ଥାପିତ ହେବାର ଦେଖାଗଲା । ଏହି ବସତି ମଧରେ କେତୋଟି ହରପ୍ପା ବସତି ମଧ ଦେଖାଗଲା । ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱ ଖନନ ଦ୍ୱାରା ଆବିଷ୍କୃତ ତଥ୍ୟ ଅନୁଯାୟୀ ଏହି ସମୟରେ ମଧ ଆର୍ଯ୍ୟ ବା ଇଣ୍ଡୋ-ଆର୍ଯ୍ୟ ବା ଭାରତାର୍ଯ୍ୟ ନାମକ ଏକ ନୂଆ ଜାତିର ପଦାର୍ପଣ ଏଠାରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଲା । ଏହି ଅଧାୟରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଏହି ନୂଆ ଜାତି ବିଷୟରେ ପଢ଼ିବା । ସେମାନେ କେଉଁ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ସେ ବିଷୟରେ ଜାଣିବା । ସେମାନଙ୍କ ସାଂସ୍କୃତିକ ଲକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକ ସଂବଂଧରେ ଆମ୍ଭେମାନେ 'ବେଦ'ର ବର୍ଣ୍ଣନାରୁ ଅବଗତ ହେବା ।

OBJECTIVES - ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ଏହି ଅଧାୟକୁ ପଢ଼ିସାରିଲା ପରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇବା:

- ଆମ୍ଭେ ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟ ଓ ତହିଁରେ ଥିବା ବିଷୟବସ୍ତୁର ଲକ୍ଷଣ ସଂବଧରେ ଜାଣିବା ।
- ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଆଦିବାସସ୍ଥାନ ବିଷୟରେ ଜାଣିବା ।
- ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୧୫୦୦ରୁ ଖ୍ରୀ:ପୂ:୧୦୦୦ ମଧରେ ଆଦ୍ୟବୈଦିକ ଯୁଗ ଏବଂ ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୧୦୦୦ରୁ ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୬୦୦ ମଧରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗର ଅଧିବାସୀଙ୍କ ବିଷୟରେ ଜାଣିବା ।
- ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ଲୌହ ନିର୍ମିତ ହାତ ହତିଆର ଓ ଆସବାବପତ୍ରର ବ୍ୟବହାରର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଓ ପ୍ରଭାବ ବିଷୟରେ ବୁଝିବା ।
- ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୧୦୦୦ରୁ ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୬୦୦ ମଧରେ ବୈଦିକ ଅଧିବାସୀଙ୍କ ରାଜନୈତିକ, ସାମାଜିକ, ଧାର୍ମିକ ଓ ଅର୍ଥନୀତିକ ଜୀବନରେ କି ପ୍ରକାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଂଘଠିତ ହୋଇଥିଲା, ତାକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ।

4.1 THE VEDIC TEXTS - ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟ

ବେଦ କ'ଣ ? ବେଦ ଶବ୍ଦଟି ସଂସ୍କୃତ ମୂଳଶବ୍ଦ 'ବିଦ୍'ରୁ ଉଦ୍ଭୂତ, ଯାହାର ଅର୍ଥହେଉଛି 'ଜାଣିବା' ବା 'ଜ୍ଞାନ' । ବୈଦିକ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଆଧାତ୍ମିକ ଓ ପବିତ୍ର ଜ୍ଞାନ ହେଉଛି ବେଦ । ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟ ଦୁଇ ପ୍ରକାରରେ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା । ପଦ୍ୟ ବିଭାଗକୁ ମନ୍ତ୍ର କୁହାଯାଉଥିଲା ବେଳେ ଗଦ୍ୟ ବିଭାଗକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ କୁହାଯାଉଥିଲା । ପଦ୍ୟ ଆକାରରେ ରଚିତ ବୌଦିକ ସାହିତ୍ୟ ଚାରି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ।

ଟିପ୍ପଣୀ

ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ଋକ୍‌ବେଦ, ସାମବେଦ, ଯର୍ଜୁରବେଦ ଏବଂ ଅଥର୍ବ ବେଦ । ଏଥିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ କହିଲେ 'ବ୍ରାହ୍ମଣଜାତି'କୁ ବୁଝାଏ ନାହିଁ । ଏହା ହେଉଛି ବେଦରେ ରଚିତ ବିଭିନ୍ନ ମନ୍ତ୍ର ତଥା ଯାଗଯଜ୍ଞ ବିଷୟରେ ଗଦ୍ୟ ଆକାରରେ ବାଖ୍ୟା । ବେଦର ଅନ୍ୟନାମ ହେଉଛି 'ଶୃତି' । ମୁନି ଋଷିମାନେ ଏହାକୁ ଶୁଣି ଶୁଣି ମନେ ରଖିବାରୁ ଏହାର ନାମ ଏପରି ହୋଇଅଛି । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଆରଣ୍ୟକ ଓ ଉପନିଷଦ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଇତ୍ୟାଦି ଏହାର ବିଭିନ୍ନ ବାଖ୍ୟା ଯାହାକୁ 'ବେଦାନ୍ତ' କୁହାଯାଏ । ଏହି ଅନ୍ତିମ ଭାଗରେ ଦାର୍ଶନିକ ତତ୍ତ୍ୱ ଉପରେ ଆଲୋଚନା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

ଋକ୍‌ବେଦ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ସର୍ବପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥ । ଏହି ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ ଆଦ୍ୟ ସାମାଦିକ ପରମ୍ପରା ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଛି । ସେ ସମୟର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଘଟଣାବଳୀ ଓ ସାମାଜିକ ଜୀବନ ଉପରେ ବେଦରୁ ସୀମିତ ତଥ୍ୟ ମିଳିଥାଏ । ଋକ୍‌ବେଦରେ ରହିଛି ୧୦ଟି ମଣ୍ଡଳ ବା ଅଧାୟ ଓ ୧୦୨୮ଟି ସୂକ୍ତ ବା ସ୍ତୁତି । ସାମବେଦରେ ରହିଛି ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ସ୍ତୁତି । ଏଥିରେ ସ୍ୱର ସଂଯୋଗ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଏହାକୁ ଗାନ କରାଯାଇଥିଲା । ଯର୍ଜୁବେଦରୁ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଆଭାସ ମିଳେ । ପୂର୍ବରୁ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ଥିବା ସରଳ ଜୀବନଧାରା ଏହି ସମୟରେ ବୈଦିକ କର୍ମକାଣ୍ଡ ମଧରେ ଜଟିଳ ହୋଇଗଲା । ଏହିବେଦରେ ପୂଜାପଦ୍ଧତି ବାଖ୍ୟା କରାଯାଇଛି । ଏହାକୁ ଶୁକ୍ଳ ଯର୍ଜୁବେଦ ଏବଂ କୃଷ୍ଣ ଯର୍ଜୁବେଦ ଆଦି ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ଏଥିରେ ଅନେକ କର୍ମକାଣ୍ଡ ରହିଛି, ଯାହାକୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଅଥବା ସାମୂହିକ ଭାବରେ ପାଳନ କରାଯାଉଥିଲା । ଅଥର୍ବବେଦରେ ମନ୍ତ୍ର, ଯନ୍ତ୍ର, ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ବିଷୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ଭୂତ, ପ୍ରେତ, ରୋଗବ୍ୟାଧିରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବା ପାଇଁ ଗୁଣିଗାରେଡ଼ି କଥା ଏଥିରେ ଲିଖିତ । ବହୁଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାକୁ ବେଦର ମାନ୍ୟତା ଦିଆଯାଇ ନଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଏହା ଚତୁର୍ଥ ବେଦ ରୂପେ ସ୍ୱୀକୃତି ଲାଭ କଲା ।

ଏକ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅନୁଶୀଳନ ଦ୍ୱାରା ଜଣାଯାଏ ଯେ ବୈଦିକ ଯୁଗର ସାହିତ୍ୟ, ସାମାଜିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଉତ୍‌ଥାନ ଦୁଇଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ହୋଇଥିଲା । ଋକ୍‌ବେଦ ଥିଲା ବୈୖଦିକ ଯୁଗର ଆଦିଗ୍ରନ୍ଥ । ଏଥିରେ ବୈଦିକ ଯୁଗର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସାମାଜିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅବସ୍ଥା ଉପରେ ଆଲୋକପାତ ହୋଇଛି । ତେଣୁ ଏହି ସମୟକୁ ଆଦି ବା ଆଦ୍ୟ ବୈଦିକ ଯୁଗର ବୋଲି ଅଭିହିତ କରାଯାଇଛି । ଏହାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟକୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗ ରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ଋକ୍‌ବେଦ ରଚନା କାଳକୁ ଐତିହାସିକମାନେ ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୧୫୦୦ରୁ ଖ୍ରୀ :ପୂ: ୧୦୦୦ ମଧରେ ବୋଲି ସ୍ଥିର କରାଯାଇଅଛି ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗର ସମୟସୀମା ଖ୍ରୀ :ପୂ: ୧୦୦୦ରୁ ଖ୍ରୀ :ପୂ: ୬୦୦ ମଧରେ ସ୍ଥିରକରାଯାଇଛି । ଏବେ ଋକ୍‌ବେଦ UNESCOର ବିଶ୍ୱମାନବ ସଭ୍ୟତାର ସାହିତ୍ୟ ମଧରେ ସାମିଲ ହୋଇଛି ।

INTEXT QUESTIONS 4.1 - ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ପୂର୍ବଜ୍ଞାନ

1. ବେଦ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?

2. କେଉଁ ବୈଦିକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ କେବଳ ମନ୍ତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ?

3. କେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ଶୃତି କୁହାଯାଏ ?

4. ବ୍ରାହ୍ମଣରେ କ'ଣ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି ?

5. ବେଦାନ୍ତ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?

4.2 MIGRATION OF THE ARYANS- ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ଭାରତ ଆଗମନ

ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଥିଲେ ବେଦର ରଚୟିତା । କିନ୍ତୁ ଏହି ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ କିଏ ? ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଗୋଟିଏ ଜାତିଥିଲେ ବୋଲି ଜଣାଯାଏ । ଇଣ୍ଡୋ-ଇଉରୋପୀୟ ବା ଭାରୋପୀୟ ଭାଷା ଜାଣିଥିବା ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଆର୍ଯ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଏହି ଭାଷାରୁ ସଂସ୍କୃତ, ଲାଟିନ ଏବଂ ଗ୍ରୀକ୍ ଭାଷାର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିଲା । କାରଣ ଏହି ଭାଷାଗୁଡ଼ିକର

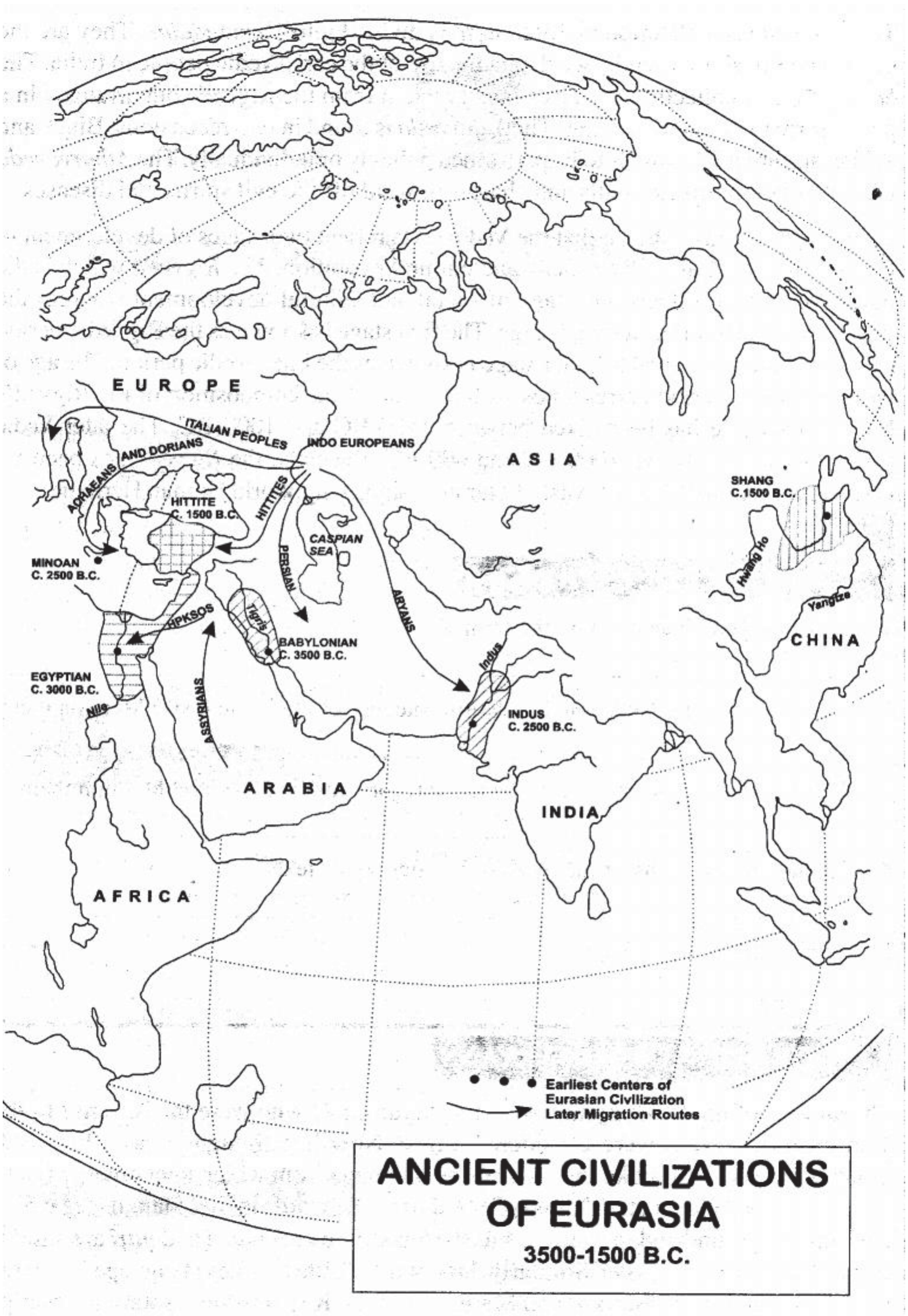

Map 4.1 Ancient Civilization of Eurasia

ମାନଚିତ୍ର ୪.୧ : ୟୁରାସିଆର ପୁରାତନ ସଭ୍ୟତା

ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ ଅର୍ଥରେ ଅନେକ ସମାନତା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ମାତ୍ରି ଏବଂ ପିତ୍ରି, ଲାଟିନ୍ ଶବ୍ଦ ମାତାର ଏବଂ ପାତର ସହିତ ପ୍ରାୟ ସମାନ ଥିଲା । ସେହିପରି ହିଟାଇଟ୍ ଭାଷାର ଇନାର, ବେଦର ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସହିତ ସମାନ, ସେହିପରି କାସାଇଟ୍‌ମାନଙ୍କର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ମରୁଥ ବୈଦିକ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ମରୁତଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ।

ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଏ ଯେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ବାସସ୍ଥାନ ଦକ୍ଷିଣ ରୁଷିଆରୁ ମଧ ଏସିଆ ମଧ୍ୟରେ ବିସ୍ତୃତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିଲା । ସେଠାରୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀ ଭାରତର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳରେ ପହଞ୍ଚି ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଇଣ୍ଡୋ-ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାରତାର୍ଯ୍ୟ ବା କେବଳ ଆର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ ଅବଶେଷ ଅନୁଯାୟୀ ଦକ୍ଷିଣ ସାଇବେରିଆର ଆନ୍ଦ୍ରୋନୋଭୋ ସଂସ୍କୃତି ଅଞ୍ଚଳରୁ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ଆଗମନ ଘଟିଥିଲା । ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୨୦୦୦ ବେଳକୁ ଏହି ସଂସ୍କୃତର ବିକାଶ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ସ୍ଥାନରୁ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଉତ୍ତର ହିନ୍ଦୁକୁଶ ଅଞ୍ଚଳକୁ (ବେକ୍ଟ୍ରିଆ-ମାର୍ଜିଆନା ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ କ୍ଷେତ୍ରରୂପେ ପରିଚିତ) ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ସେଠାରୁ ଭାରତକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ । ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୧୯୦୦ରୁ ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୧୫୦୦ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ଘୋଡ଼ା, ସ୍ପୋକ ଥିବା ଚକ, ଅଗ୍ନି କୁଣ୍ଡ ଏବଂ ଶବଦାହ ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ମିଳିଅଛି । ଏଗୁଡ଼ିକ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ଜୀବନର ଅଂଶ ବିଶେଷ ଥିଲା । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଂକେତକୁ ଆଧାରକରି ଜଣାଯାଏ ଯେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ମଧ ଏସିଆ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଦକ୍ଷିଣ ଏସିଆ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆଉ କେତେକ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନଙ୍କ ମତରେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ଭାରତର ଅଧିବାସୀ । ସେମାନେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଭାରତକୁ ଆସିନଥିଲେ ।

ଦଳଦଳ ନୂତନ ଗୋଷ୍ଠୀ ଭାରତକୁ ଆସି ଶହ ଶହ ବର୍ଷ ରହିବା ଫଳରେ ଏଠାରେ ଥିବା ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଭାବର ଆଦାନପ୍ରଦାନ ହେଲା ତଥା ନୂତନ ଭାଷାର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା ଏବଂ ଏହି ଭାଷାର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ ଭାରତରେ ରହିଥିଲା । ତେଣୁ ଏହି ଭାଷାରେ ରଚିତ କାବ୍ୟ, କବିତା, ପ୍ରବନ୍ଧ ବୈଦିକ ଶାସ୍ତ୍ର ରୂପେ ପରିଚିତି ପାଇଲା ।

INTEXT QUESTIONS 4.2 - ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ପୂର୍ବଜ୍ଞାନ

1. ତୁମେ କିପରି ଜାଣିଲ ଯେ ସଂସ୍କୃତ, ଲାଟିନ, ଗ୍ରୀକ୍, ହିଟାଇଟ୍ ଏବଂ କାସାଇଟ୍ ଭାଷା ଗୋଟିଏ ମୂଳ ଭାଷାରୁ ଆସିଅଛି ?

____

2. ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଗମନ ବିଷୟରେ କେଉଁ ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ ଅବଶେଷରୁ ସୂଚନା ମିଳିଥାଏ ?

____

3. କେଉଁ ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ଆର୍ଯ୍ୟସଂସ୍କୃତିର ସ୍ମାରକୀ ବହନ କରେ ?

____

4. ଆର୍ଯ୍ୟ ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରମୁଖ ଚିହ୍ନଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ ଥିଲା ?

____

4.3 GEOGRAPAHICAL HORIZON OF THE VEDICARYANS - ବୈଦିକ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ଭୌଗଳିକ ଅବସ୍ଥିତି

ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ପ୍ରଥମେ ସପ୍ତସିନ୍ଧୁ (ସାତ ଗୋଟି ନଦୀ) ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ଏହି ଅଞ୍ଚଳ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦକ୍ଷିଣ ଏସିଆର ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ ଅଂଶରୁ ଯମୁନାନଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଥିଲା । ଏହି ସାତଗୋଟି ନଦୀର

ନାମ ହେଲା (୧) ସିନ୍ଧୁ, (୨) ବିତସ୍ତା (ଝେଲମ୍), (୩) ଅଶ୍ବିନୀ (ଚେନାବ୍), (୪) ପାରୁସନି (ରବି), ବିପାସା (ବିଅସ୍), ଶତଦ୍ରି (ସତ୍‌ଲେଜ୍) ଏବଂ ଶ୍ରାବସ୍ତି । ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ବସତି ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ଗୋପାଳନ ସହିତ ଗୋଚାରଣ ମଧ କରାଉଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ସେମାନେ ପୂର୍ବଆଡ଼କୁ ଗତିକରି ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ (କୋଶଳ) ଏବଂ ବିହାର (ବିଦେହ) ଅଧିକାର କଲେ ଏବଂ ଏଠିକାର ଅଧିବାସୀଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିଲେ । ସ୍ଥାନୀୟ ଅଧିବାସୀ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ କଥା ହେଉଥିଲେ ତଥା ପୂର୍ବରୁ ରହି ଆସିଥିଲେ ।

INTEXT QUESTIONS 4.3 - ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ପୂର୍ବଜ୍ଞାନ

1. ସପ୍ତସିନ୍ଧୁର ଅନ୍ତର୍ଗତ ନଦୀଗୁଡ଼ିକର ନାମଲେଖ ।

____

2. ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗର ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ କେଉଁ ଅଞ୍ଚଳ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିଥିଲେ ?

____

4.4 EARLYVEDIC ECONOMUY-ପ୍ରାକ୍ ବୈଦିକ ଯୁଗର ଅର୍ଥନୈତିକ ଅବସ୍ଥା

ଆଦି ବୈଦିକ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ପଶୁପାଳନ କରୁଥିଲେ । ଗୋପାଳନ ଥିଲା ସେମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଜିବୀକା । ସେମାନେ ଗୋରୁଗାଈ, ମେଣ୍ଢା, ଛେଳି ଏବଂ ଘୋଡ଼ା ପାଳନ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଏଥିରୁ କ୍ଷୀର ପାଉଥିଲେ, ମାଂସ ପାଉଥିଲେ ଏବଂ ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ଯାତାୟାତ କରୁଥିଲେ । ଋକ୍ ବେଦରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବିଷୟକୁ ଆଲୋଚନା କରି ଆମେ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହୋଇଅଛୁ, ଏଥିରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଶବ୍ଦ 'ଗୋ' ଅକ୍ଷରରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ଏହି 'ଗୋ' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଗାଈ । ଏହି ଯୁଗର ଜଣେ ଧନୀଲୋକଙ୍କୁ 'ଗୋମାତ' ଏବଂ କନ୍ୟାକୁ ଦୁହିତ୍ରୀ କୁହାଯାଉଥିଲା । ଦୁହିତ୍ରୀ ଅର୍ଥ ଯେ ଗାଈଙ୍କର ଠାରୁ କ୍ଷୀର ଅମଳ କରେ । 'ଗବେଷଣା' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଗାଈକୁ ଖୋଜିବା । ଏହାର

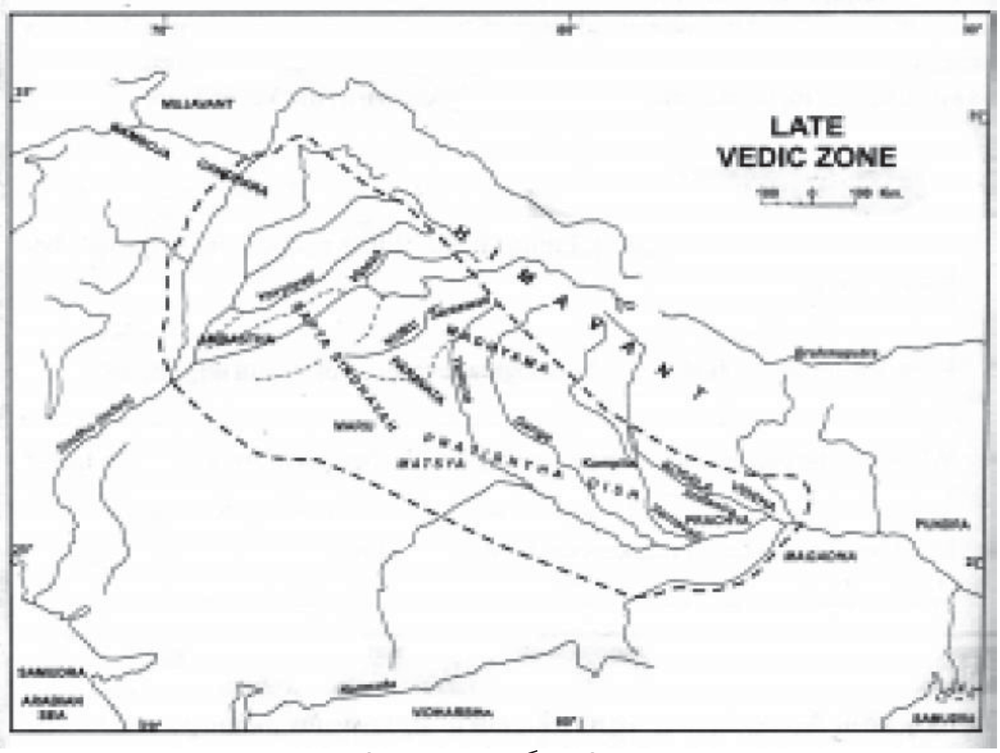

ମାନଚିତ୍ର ୨.୧ : ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗର ଅଞ୍ଚଳ

ଅନ୍ୟଏକ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯୁଦ୍ଧ । କାରଣ ଆଗରୁ ଗାଈକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଅନେକ ସଂଘର୍ଷ ଉପୁଜିଛି । ଆଗରୁ ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଗାଈ ଠାରୁ ସବୁକିଛି ମିଳିଥାଏ । ଗାଈର ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଯାଇଥାଏ । ଉପରୋକ୍ତ ଆଲୋଚନାରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ଆଦ୍ୟବୈଦିକ ଯୁଗର ଅର୍ଥନୈତିକ ଅବସ୍ଥାର ମୁଖ୍ୟ ଆଧାର ଥିଲା ଗୋପାଳନ ।

ସେ ଯାହାହେଉ ପଛେ ଆଦ୍ୟବୈଦିକ ଯୁଗର ଅଧିବାସୀଙ୍କର କୃଷି ଉପରେ ଧାରଣା ନଥିଲା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଆବଶ୍ୟ ଗୋପାଳନ ତୁଳନାରେ କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟ ବହୁତ କମ୍ ଥିଲା । କେତେକ ମତକୁ ବିଚାରକୁ ନେଇ ଆଲୋଚନା କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ ଆଦ୍ୟବୈଦିକ ଅଧିବାସୀ ସେମାନଙ୍କର ଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ ଚାଷ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଯବ ଏବଂ ବାର୍ଲି ଉତ୍ପାଦନ କରୁଥିଲେ ।

ପଶୁପାଳନ ଏବଂ କ୍ଷୁଦ୍ରଚାଷ ବ୍ୟତିରେକ ଆଦ୍ୟବୈଦିକ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅର୍ଥନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜକୁ ନିୟୋଜିତ କରିଥିଲେ । ଶିକାର କରିବା, ବଢ଼େଇ କାମ, ରଙ୍ଗ କାମ, ତନ୍ତୁ ବୁଣିବା, ରଥ ନିର୍ମାଣ କରିବା, ଧାତୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଥିଲା ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ । ଏହି ଉତ୍ପାଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନେ ପଣ୍ୟ ବିନିମୟ ମଧ୍ୟରେ ରପ୍ତାନି କରୁଥିଲେ । ଗାଈ ଥିଲା ପଣ୍ୟ ବିନିମୟର ମାଧ୍ୟମ । ଯଜ୍ଞ କରି ପୁରୋହିତମାନେ ଗାଈ, ଘୋଡ଼ା ଓ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଅଳଙ୍କାର ଇତ୍ୟାଦି ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ ।

INTEXT QUESTIONS 4.4 - ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ପୂର୍ବଜ୍ଞାନ

1. ଆଦ୍ୟବୈଦିକ ଅଧିବାସୀଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ଜୀବିକା କ'ଣ ଥିଲା ?

2. ଆଦ୍ୟବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଗାଈର ଭୂମିକା କ'ଣ ଥିଲା ଉଦାହରଣ ସହ ବୁଝାଅ ।

3. ଆଦ୍ୟବୈଦିକ ଅଧିବାସୀଙ୍କ ଜୀବନରେ କୃଷିର ମହତ୍ତ୍ୱ ବିଷୟରେ ବୁଝାଅ ।

4. ଆଦ୍ୟବୈଦିକ ଅଧିବାସୀ କେଉଁ ପ୍ରକାର ଅର୍ଥନୀତିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତା'ର ଏକ ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

5. ଆଦ୍ୟ ବୈଦିକ ଯୁଗର ବିନିମୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ ଆଲୋକପାତ କର ।

4.5. CHANGES IN THE LATER VEDIC PHASE
ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଧାରା

ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଲୋକମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଜୀବିକା ଥିଲା କୃଷି । କୃଷିର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପର୍ବପର୍ବାଣୀ ପାଳନ କରାଯାଉଥିଲା । ଛଅ ଏବଂ ଆଠ ହଳ ବଳଦଙ୍କୁ ନେଇ ହଳରେ ଚାଷ କରାଯାଉଥିଲା । କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ମଇଁଷି ପାଳନ କରାଗଲା । ଭଗବାନ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ କୃଷିର ଦେବତା ରୂପେ ପୂଜା କରାଗଲା । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଫଳଚାଷ ମଧ୍ୟ କରାଗଲା । ସେମାନେ ବାର୍ଲି, ଗହମ, ଯବ, ଆଖୁ ଇତ୍ୟାଦି ଚାଷ କରୁଥିଲେ । ରନ୍ଧାଖାଦ୍ୟ ସହିତ ଦାନ ଏବଂ ଦକ୍ଷିଣା ଦିଆଯାଉଥିଲା । ତେଣୁ ଖାଦ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ ସଂଗେ ସଂଗେ ବିଭିନ୍ନ ପର୍ବ ପର୍ବାଣୀରେ କୃଷିଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଥିଲା । ତିଳରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ତୈଳର ବହୁଳ ବ୍ୟବହାରର ପରିଲିଖିତ ହୋଇଥିଲା ।

ଟିପ୍ପଣୀ

ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୧୦୦୦ ବେଳକୁ ଲୌହ ଧାତୁର ବ୍ୟବହାର ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଆର୍ଯ୍ୟ ସଂସ୍କୃତିର ବିସ୍ତାର ହେଲା । ଋକ୍ ବେଦଯୁଗର ଅଧିବାସୀ 'ଆୟାସ୍' ନାମକ ଏକ ଧାତୁର ବ୍ୟବହାର ଜାଣିଥିଲେ, ଯାହାକୁ ତାମ୍ର କୁହାଯିବ ନାହିଁ କି ବ୍ରୋଞ୍ଜ ମଧ କୁହାଯିବ ନାହିଁ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକଯୁଗରେ 'ଆୟାସ'କୁ ଶ୍ୟାମ ବା କୃଷ୍ଣ କୁହାଗଲା ଯାହାର ଅର୍ଥ କଳା ବା ଲୌହକୁ ବୁଝାଉଥିଲା । ଅନୁଯାୟୀ ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୧୦୦୦ ବେଳକୁ ଲୌହର ବ୍ୟବହାର ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଏହା ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ ତଥ୍ୟ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗର ସମୟଥିଲା । ଉତ୍ତରପୂର୍ବ ଭାରତରେ ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ବୃଷ୍ଟି ହେଉଥିଲା । ତେଣୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ଆଗମନ ସେହିସବୁ ସ୍ଥାନକୁ ହୋଇଥିଲା । ଫଳରେ ଏହି ଅଞ୍ଚଳ ଘଞ୍ଚ ଜଙ୍ଗଲରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା । ଋକ୍ ବୈଦିକଯୁଗର ଅଧିବାସୀ ତାମ୍ର ଓ ପ୍ରସ୍ତର ହାତ ହତିଆର ବ୍ୟବହାର କରି ଏହାକୁ ପରିଷ୍କାର କରିପାରିନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଲୌହନିର୍ମିତ ହାତହତିଆରରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗର ଅଧିବାସୀ ଏହାକୁ ସଫଳତାର ସହିତ ପରିଷ୍କାର କରିପାରିଥିଲେ । ବିସ୍ତାରିତ ଜଙ୍ଗଲଜମିକୁ ସେମାନେ ଚାଷ ଜମି ଭାବରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କଲେ । ଲୁହା ଲଙ୍ଗଳରେ ମାଟିକୁ ଭଲଭାବରେ ଚାଷକରିବାରୁ ଜମି ଅଧିକ ଉର୍ବରଶାଳୀ ହେଲା । ଋକ୍ ବେଦ ଯୁଗର ଶେଷରେ ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଲୌହର ବ୍ୟବହାର ବହୁଳ ମାତ୍ରାରେ ହୋଇଥିଲା ।

କୃଷି ଭିତ୍ତିକ ଆର୍ଥିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଯୋଗୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକଯୁଗରେ କ୍ରମାଗତ ଜନସଂଖ୍ୟାର ବୃଦ୍ଧି ଘଟିଲା । ଦୋଆବ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଆବିଷ୍କୃତ ବିଭିନ୍ନ ଆସବାବପତ୍ରରୁ ଏହାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । କାଳକ୍ରମେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଋତୁଚକ୍ର, ସାର ଏବଂ ଜଳସେଚନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଭିଜ୍ଞତା ହାସଲକଲେ । ଏହିସବୁ ପ୍ରଗତି ବିଶାଳ ଜନବସତି ଗଢ଼ିବାରେ ସହାୟକ ହେଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଶେଷଭାଗରେ ହସ୍ତିନାପୁର ଏବଂ କୌଶାମ୍ବି ନାମକ ଦୁଇଟି ଜନବହୁଳ ସ୍ଥାନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରିଥିଲା । ଏହି ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମଶଃ ସହରରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଏହି ସହରରେ ରାଜା, ରାଜପୁତ୍ର, ପୁରୋହିତ, କାରିଗର ଏବଂ କୃଷକମାନେ ବାସକରୁଥିଲେ । କୃଷକମାନେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଯୋଗାଉଥିଲେ ।

INTEXT QUESTIONS 4.5 - ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ପୂର୍ବଜ୍ଞାନ

1. ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ମୁଖ୍ୟ ଅର୍ଥନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟ କ'ଣ ଥିଲା ?

2. କୃଷିର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଯୋଗୁ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ଜୀବନଶୈଳୀରେ କି ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଂଘଟିତ ହୋଇଥିଲା ?

3. କିଏ କୃଷିର ଦେବତା ରୂପେ ପରିଚିତ ?

4. ବିଭିନ୍ନ ପୂଜାର୍ଚ୍ଚନାରେ ତିଳର ଗୁରୁତ୍ୱ କ'ଣ ଥିଲା ?

5. ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଲୌହଧାତୁର ବ୍ୟବହାର କିପରି କୃଷିର ଅଭିବୃଦ୍ଧିରେ ସହାୟକ ହୋଇଥିଲା ?

6. ଆବିଷ୍କୃତ କ୍ରମବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ଆସବାବପତ୍ରମାନେ କାହାକୁ ବୁଝାଇଥାଏ ?

ଟିପ୍ପଣୀ

4.6. THE EARLY VEDICSOCIETY- ଆଦ୍ୟ ବୈଦିକ ସମାଜ

ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ଜୀବନର ମୁଖ୍ୟ ଆଧାର ଥିଲା ପରିବାର । ଋକ୍ ବେଦ ସମାଜ ଥିଲା ଏକ ପୁରୁଷ ପ୍ରଧାନ ସମାଜ । ଏକପତ୍ନୀ ବିବାହ ସାଧାରଣରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଦଳପତି ମାନେ ଏକାଧିକ ବିବାହ କରୁଥିଲେ । ସାବାଳକ ହେଲା ପରେ ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥିଲା । ବିବାହ ପରେ ପତ୍ନୀ, ପତି ଗୃହକୁ ଯାଉଥିଲା । ପରିବାର ଥିଲା ଏକ ବିଶାଳ ଗଣ (ଉକ୍ଷବଭ)ର ଅଂଶ ବିଶେଷ । ଏକାଧିକ ଗଣ ମିଶି 'ଜନ' ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିଲା । 'ଜନ' ଥିଲା ସର୍ବବୃହତ୍ ସାମାଜିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଗୋଟିଏ 'ଗଣ'ର ଅଧିବାସୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରକ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ରହିଥିଲା । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏକ ଜାତିର ପରିଚୟ ଜନ୍ମରୁ ମିଳିଥାଏ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ସହାବସ୍ଥାନରୁ ଏହା ମିଳିଥାଏ । ତେଣୁ ଭରତ ନାମକ ଏକ ଜାତିର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଭାରତ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଆଦ୍ୟ ବୈଦିକ ସମାଜ ସରଳ ଓ ଶ୍ରେଣୀ ବିହୀନ ସମାଜ ଥିଲା । ସେଠାରେ ଜାତିଭେଦ ନଥିଲା । ବୃତ୍ତି ଜାତିଭିତ୍ତିକ ନଥିଲା । ଗୋଟିଏ ପରିବାରର ସଦସ୍ୟମାନେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବୃତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ କେତେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇଥିଲା । ବର୍ଣ୍ଣ ବା ରଙ୍ଗ ଆଧାରରେ ବୌଦିକ ଓ ଅଣ-ବୈଦିକ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା । ବୌଦିକ ଅଧିବାସୀଙ୍କ ଦେହର ରଙ୍ଗ ଗୋରା ହୋଇଥିଲା ବେଳେ ଅଣବୈଦିକ ବା ଦ୍ରାବିଡ୍ ଅଧିବାସୀଙ୍କ ଦେହର ରଙ୍ଗ କଳାଥିଲା । ଦ୍ରାବିଡ଼ମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଲଗା ଭାଷା ମଧ୍ୟ କହୁଥିଲେ । ତେଣୁ ଋକ୍‌ବେଦରେ ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଦାସବର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା ହୋଇଅଛି । ପ୍ରଥମେ ଦାସ ଶବ୍ଦଟି ଅଣ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ବାସ ଶବ୍ଦଟି କ୍ରିତଦାସମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୌଦିକ ଯୁଗରେ ସାମାଜିକ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା ।

ଆଦ୍ୟ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଯୋଦ୍ଧା, ପୁରୋହିତ ଏବଂ ସାଧାରଣ ଜନତା ଏହି ପରି ତିନୋଟି ଶ୍ରେଣୀଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହି ଯୁଗର ଶେଷ ବେଳକୁ ଶୂଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ଉତ୍ଥାନ ହେଲା । ତେଣୁ ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ଋଗ୍‌ବେଦ ସମାଜରେ ଜାତିପ୍ରଥା ସେତେ ଜଟିଳ ନଥିଲା । ଋକବେଦରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ କବିତାରେ ଏସଂବଂଧରେ ତଥ୍ୟ ମିଳିଥାଏ ।

ଆଦ୍ୟ ବୈଦିକ ସମାଜରେ ନାରୀର ସ୍ଥାନ ବହୁ ଉଚ୍ଚରେ ଥିଲା । ବିବାହ ବୟସ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ନାରୀମାନେ ବିବାହ କରୁଥିଲେ । ନାରୀମାନେ ସ୍ୱାମୀ ନିର୍ବାଚନ କରିବାର ଅଧିକାର ପାଇଥିଲେ । ଆଦ୍ୟ ବୈଦିକ ନାରୀମାନେ ସଭା ଓ ସମିତିରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ ।

INTEXT QUESTIONS 4.6 - ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ପୂର୍ବଜ୍ଞାନ

1. ଆଦ୍ୟବୌଦିକ ଯୁଗରେ ବିବାହ ଉତ୍ସବ କିପରି ପାଳିତ ହେଉଥିଲା ?

___

2. ଆଦ୍ୟ ବୈଦିକ ସମାଜ ଶ୍ରେଣୀମୁକ୍ତ ସମାଜ ଥିଲା କି ? ପ୍ରମାଣ କର ।

___

3. କେଉଁ ଆଧାରରେ ଆଦ୍ୟ ବୈଦିକ ସମାଜ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥିଲା ?

___

4. ଆଦ୍ୟ ବୈଦିକ ସମାଜରେ କିପରି ବିଭିନ୍ନତା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା ?

___

4.7. SOCIALCHANGER IN THE LATER VEDIC PHASE
ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଦେଖାଦେଇଥିବା ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ

ବୈଦିକ ସମାଜର ମେରୁଦଣ୍ଡ ଥିଲା ପରିବାର । କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଏହାର ଗଠନରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦେଇଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗର ପରିବାର କ୍ରମଶଃ ଏକ ବିଶାଳ ପରିବାରରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହେଲା । ଦୁଇରୁ ତିନିଯୁଗ ଧରି ଗୋଟିଏ ପରିବାରର ସଦସ୍ୟମାନେ ଏକତ୍ର ରହିବା ଫଳରେ ପରିବାରର ଆକାର ବୃହତ୍ ହେଲା । ପଶ୍ଚିମ ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶର ଅତରଞ୍ଜିଖେର ଏବଂ ଅହିଚ୍ଛତ୍ର ଠାରେ ଏପରି ବୃହତ୍ ପରିବାରର ଅଂଶ ବିଶେଷ ମିଳିଅଛି । ଏହି ସମୟରେ ଗୋତ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା । ସମଗୋତ୍ରିମାନଙ୍କ ମଧରେ ବିବାହ ବନ୍ଧନ ନିଷେଧ ଥିଲା । ଏକ ପତ୍ନୀକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲେ ମଧ ବହୁ ପତ୍ନୀକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଆଦର ବଢ଼ିଲା । ଏହି ଯୁଗରେ ନାରୀମାନଙ୍କ ଉପରେ କେତେକ କଟକଣା ଜାରି ହେଲା । ନାରୀ, ଜୁଆ ଏବଂ ମଦକୁ ଖରାପ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖାଗଲା । ଝିଅଜନ୍ମ ସବୁଦୁଃଖର କାରଣ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେଲା । ନାରୀ ବିବାହ ପରେ ତା'ର ସ୍ୱାମୀ ଗୃହରେ ବାସକରୁଥିଲା । ସଭା ଓ ସମିତିରେ ନାରୀମାନଙ୍କର ଅଂଶଗ୍ରହଣ ଉପରେ କଟକଣା ଜାରିହେଲା ।

ସବୁଠାରୁ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ସମାଜରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା । ବର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ବିଭିନ୍ନ ସାମାଜିକ ଶ୍ରେଣୀ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ସମାଜ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରୀୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ର ଏହିପରି ଚାରିଗୋଟି ବର୍ଣ୍ଣରେ ବିଭକ୍ତ ହେଲା । ଯୁଗରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଅସଂଖ୍ୟ ଯଜ୍ଞ ଏବଂ ପୂଜାର୍ଚ୍ଚନା ସମାଜରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ପ୍ରତିପତ୍ତି ବୃଦ୍ଧିକଲା । କୃଷି ପାଇଁ ସେ ଯୁଗରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ପୂଜା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିଲା । ଏହି ସମୟର ସାମାଜିକ ସୋପାନର ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ଥାନରେ ଥିଲେ କ୍ଷତ୍ରୀୟମାନେ । ସେମାନେ ଶାସକ ଗୋଷ୍ଠୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଥିଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ କ୍ଷତ୍ରୀୟମାନେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୌଦିକ ସମାଜର ସମସ୍ତ ପ୍ରମୁଖ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କଲେ । ଏହି ସାମାଜିକ ସୋପାନର ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ଥିଲେ ବୈଶ୍ୟମାନେ । ସେମାନେ କୃଷି, ବ୍ୟବସାୟ ଓ ବାଣିଜ୍ୟ ଏବଂ କାରିଗରୀ ଶିଳ୍ପରେ ନିମଜ୍ଜିତ ଥିଲେ । ବୈଶ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପହାର ଓ ଦାନ ଉପରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ କ୍ଷତ୍ରୀମାନେ ନିର୍ଭର କରୁଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗର ସାମାଜିକ ସୋପାନର ନିମ୍ନ ସ୍ତରରେ ଥିଲେ ଶୂଦ୍ର ଜାତି । ସେମାନେ ସମାଜର ଉପରବର୍ଗମାନଙ୍କର ସେବା କରୁଥିଲେ । ଶୂଦ୍ରମାନେ ଉପନୟନ ସଂସ୍କାର ପାଇପାରୁନଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ତିନିଶ୍ରେଣୀ ଏହି ସଂସ୍କାର ପାଇ ପାରୁଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଦ୍ୱିଜ କୁହାଯାଉଥିଲା । ଫଳରେ ସାମାଜିକ ବୈଶମ୍ୟର ଅୟମାରମ୍ଭ ଏହିଠାରୁ ହିଁ ହୋଇଥିଲା ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଚତୁରାଶ୍ରମ ନାମକ ଏକ ନୂତନ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଉନ୍ମେଷ ଘଟିଥିଲା । ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଜୀବନର ଚାରୋଟି ଅବସ୍ଥାକୁ ସୂଚାଉଥିଲା । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ (ଛାତ୍ରଜୀବନ) ଗାର୍ହ୍ୟସ୍ଥ(ଗୃହିଜୀବନ), ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଏବଂ ସନ୍ୟାସ । ବର୍ଣ୍ଣସହିତ ଏହା ସଂଯୋଗ ହୋଇ 'ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ଧର୍ମ' ରୂପେ ପରିଗଣିତ ହେଲା ।

INTEXT QUESTIONS 4.7 - ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ପୂର୍ବଜ୍ଞାନ

1. ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗର ପ୍ରକୃତି କ'ଣ ଥିଲା ?

____

2. ଗୋତ୍ର କହିଲେ ତୁମେ କ'ଣ ବୁଝ ?

____

3. କେଉଁ ବ୍ୟବସ୍ଥାରୁ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚିତ କରାଯାଇଥିଲା ?

____

4. 'ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ଧର୍ମ' କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?

____

4.8. THE EARLYVEDIC RELIGION- ଋଗ୍‌ବେଦ ଯୁଗର ଧର୍ମ

ଋଗ୍ ବେଦ ଯୁଗର ଅଧିବାସୀମାନେ ପ୍ରକୃତି ଉପାସକ ଥିଲେ । ସେମାନେ ନିଜର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ତଥା ଧନଧାନ୍ୟରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ପାଇଁ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା ଦ୍ୱାରା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ପ୍ରକୃତିର ବିଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗ ତଥା ବର୍ଷା, ଝଡ଼ ଏବଂ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ପୂଜା କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଦେବତା ରୂପେ ଇନ୍ଦ୍ର, ଅଗ୍ନି, ବରୁଣ, ଯମ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କୁ ପୂଜା କରୁଥିଲା ବେଳେ ଦେବୀ ରୂପେ ଉଷା, ସରସ୍ୱତୀ, ପୃଥିବୀକୁ ପୂଜା କରୁଥିଲେ ।

ବିଭିନ୍ନ ଦେବତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ସମାଜ ପାଇଁ ରହିଥିବା ସେମାନଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଦର୍ଶାଏ । ଋଗ୍ ବେଦ ଯୁଗର ଅଧିବାସୀ ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଯୁଦ୍ଧରେ ଲିପ୍ତ ରହୁଥିଲେ ଏବଂ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧର ଦେବତା ରୂପେ ପୂଜା କରୁଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଋଗ୍ ବେଦରେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ନାମ ବହୁଯାଗାରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସେ ମଧ ବଜ୍ରପାତ ଏବଂ ବର୍ଷାର ଦେବତା ରୂପେ ପୂଜା ପାଉଥିଲେ । ଝଡ଼ର ଦେବତା ମାରୁତି, ନିଆଁର ଦେବତା ଅଗ୍ନି ରୂପେ ପୂଜା ପାଉଥିଲେ । ଯଜ୍ଞ ମାଧମରେ ଏହି ଦେବାଦେବୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଯାଇ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରାଯାଉଥିଲା । ଏହି ଯଜ୍ଞଗୁଡ଼ିକ ଦଳପତି ଓ ପୁରୋହିତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପାଦିତ ହେଉଥିଲା । ଏଠାରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର କଥା ଏହି ଯେ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଲୋକମାନେ କୌଣସି ମନ୍ଦିର ତିଆରି କରିନଥିଲେ କିମ୍ବା ମୂର୍ତ୍ତି ପୂଜା କରୁନଥିଲେ ।

INTEXT QUESTIONS 4.8 - ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ପୂର୍ବଜ୍ଞାନ

1. ଆମେ କାହାକୁ ଆଧାର କରି କହିବା ଯେ ଋକ୍‌ବେଦ ଯୁଗ ଧର୍ମରେ ପୁରୁଷ ଦେବତାଙ୍କର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ରହିଥିଲା ?

____

2. ଋଗ୍‌ବେଦ ଯୁଗର ଇନ୍ଦ୍ରଦେବତାଙ୍କ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।

____

3. କାହିଁକି ଋଗ୍‌ବେଦ ଯୁଗରେ ଦଳପତିମାନେ ଯଜ୍ଞ କରୁଥିଲେ ?

____

4. ଋଗ୍‌ବେଦ ଯୁଗରେ ପୁସନ୍ ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ କ'ଣ ଥିଲା ?

____

5. ନିଆଁର ଦେବତା ଅଗ୍ନିଙ୍କର ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ କ'ଣ ଥିଲା ?

____

4.9. CHANGES IN THE LATER VEDIC PHASE
ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ସଂଘଠିତ ପରିବର୍ତ୍ତନ

ଆମେ ଆଗରୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଅଛେ ଯେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୌଦିକ ଯୁଗରେ କୃଷି ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଜୀବିକା ଥିଲା । ଫଳରେ ସେମାନଙ୍କ ଭୌତିକ ଜୀବନରେ ମଧ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଂଘଠିତ ହେଲା ।

ଟିପ୍ପଣୀ

ସେମାନଙ୍କ ପୂଜା ପଦ୍ଧତିରେ ମଧ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଲା । ପୁନଶ୍ଚ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ବାରମ୍ବାର ଦ୍ରାବିଡ଼ମାନଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିବାରୁ ଏପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥିଲା ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଏ । ବିଷ୍ଣୁ ଏବଂ ରୁଦ୍ର ଯିଏକି ଋଗ୍‌ବେଦ ଯୁଗରେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ପୂଜା ପାଉନଥିଲେ, ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ପ୍ରଧାନ ଦେବତା ରୂପେ ପୂଜା ପାଇଲେ ।

ଅନ୍ୟଏକ ବିଶେଷତଃ ହେଉଛି, ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ବହୁଳ ସଂଖ୍ୟାରେ ଯାଗଯଜ୍ଞ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଶେଷରେ ପଶୁବଳି ପରେ ଯଜ୍ଞର ପରିସମାପ୍ତି ହେଉଥିଲା । ଏସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଏକ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୋଷ୍ଠୀର ଉତ୍‌ଥାନ ହେଲା । ଏହି ଯଜ୍ଞଗୁଡ଼ିକରୁ ଦାନ ଓ ଦକ୍ଷିଣା ରୂପେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ପ୍ରଚୁର ଧନରତ୍ନ ଆୟ କରୁଥିଲେ । ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିବା ଯଜ୍ଞଗୁଡ଼ିକ ମଧରେ ପ୍ରଧାନ ଥିଲା ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞ, ବାଜପେୟ ଯଜ୍ଞ ଏବଂ ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞ । ରାମାୟଣ ଓ ମହାଭାରତରେ ଆମେ ଏହି ଯଜ୍ଞ ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ହାସଲ କରିଥିଲେ । ଏହି ଯଜ୍ଞଗୁଡ଼ିକ ବହୁ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲୁଥିଲା । ଏବଂ ତତ୍‌ଲବ୍ଧ ଦାନ ଏବଂ ଦକ୍ଷିଣା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଉଥିଲା । ଯଜ୍ଞର ଦୁଇଟି ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରହିଥିଲା । ପ୍ରଥମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ବିସ୍ତାର ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ରାଜାଙ୍କ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସାର୍ବଭୌମତ୍ୱର ପରୀକ୍ଷା । ରାଜ୍ୟର ସବୁ କୋଣ ଅନୁକୋଣରୁ ଲୋକମାନେ ଏହି ଯଜ୍ଞକୁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସୁଥିଲେ ।

ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ଯେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଲୋକମାନେ ଏହି ଯଜ୍ଞକୁ ବିରୋଧ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ବିଶେଷ କରି ସେମାନେ ପଶୁବଳିର ତୀବ୍ର ବିରୋଧ କଲେ । ଏହି ଯଜ୍ଞଗୁଡ଼ିକ ଶେଷରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଗୋରୁଗାଈ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଶୁବଳି ପାଉଥିବାରୁ ତତ୍କାଳୀନ ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥାକୁ ଏହା ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ କ୍ଷତି ପହଞ୍ଚାଉ ଥିଲା । ତେଣୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ଶାନ୍ତି ଓ ସମୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଉତ୍ତମ ବ୍ୟବହାର ଓ ଆତ୍ମବଳୀ ପାଇଁ ବେଦାନ୍ତ ଉପନିଷଦରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଗଲା । ଏହି ଉପନିଷଦରେ ଭାରତୀୟ ଦର୍ଶନର ଦୁଇଟି ମୌଳିକ ନୀତି ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ତଥା- ୧ - କର୍ମ ଏବଂ ୨ - ଆତ୍ମାର ଘଟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ବକର୍ମାନୁସାରେ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଏହି ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁଯାୟୀ ମୋକ୍ଷଦ୍ୱାରା ପରମଶାନ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ମୋକ୍ଷ କହିଲେ, ଜନ୍ମ, ପୁନର୍ଜନ୍ମରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିବା ।

INTEXT QUESTIONS 4.9 - ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ପୂର୍ବଜ୍ଞାନ

1. ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ କାହିଁକି ଯଜ୍ଞ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିଲା ?

2. ଯଜ୍ଞର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ'ଣ ଥିଲା ?

3. ଯଜ୍ଞର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟରେ ବୁଝାଅ ।

4. କାହିଁକି ଲୋକମାନେ ଯଜ୍ଞ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବିରୋଧ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ?

4.10. THE EARLY VEDIC POLITY- ଆଦ୍ୟ ବୈଦିକ ଯୁଗର ରାଜନୈତିକ ଅବସ୍ଥା

ଋଗ୍ ବେଦ ଯୁଗର ସର୍ବବୃତ ରାଜନୈତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ 'ଜନ' କୁହାଯାଉଥିଲା । ଏହି 'ଜନ'ର ମୁଖ୍ୟଙ୍କୁ 'ରାଜନ୍' ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା । ରାଜନ୍‌ଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା ଶତ୍ରୁ ପାଖରୁ ଜନସାଧାରଣ ତଥା ଗୋରୁଗାଈମାନଙ୍କର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିବା । ତାଙ୍କୁ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ

ଟିପ୍ପଣୀ

କରିବା ପାଇଁ ସଭା, ସମିତି, ଗଣ ଏବଂ ପରିଷଦ ରହିଥିଲା । ଏହିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ସଭା ଓ ସମିତି ଥିଲା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଏହି ସଭା ଓ ସମିତିରେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଥାଏ । ସେଠାରେ ଯୁଦ୍ଧ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ହେଉ କିମ୍ବା ଯୁଦ୍ଧରୁ ଲବ୍ଧ କ୍ଷତିପୂରଣ ହେଉ, ନ୍ୟାୟ ପ୍ରସଂଗ ହେଉ କିମ୍ବା ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉ, ସମସ୍ତ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଉଥିଲା । ତେଣୁ ଏହି ସଭା ଓ ସମିତିଗୁଡ଼ିକ ରାଜାଙ୍କ ଏକଛତ୍ରଦାବୀ ହେବାକୁ ଦେଉ ନଥିଲା । ଋଗ୍‌ବେଦ ଯୁଗରେ ନାରୀମାନେ ସଭା ଓ ସମିତିରେ ଯୋଗଦେଇ ବିଭିନ୍ନ ଆଲୋଚନାରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ ।

'ରାଜନ୍' ପଦବୀ ବଂଶାନୁକ୍ରମିକ ନଥିଲା, ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଜାମାନେ ସାଧାରଣତଃ ତାଙ୍କୁ ନିର୍ବାଚିତ କରୁଥିଲେ । ଯଦିଓ ପାରିବାରିକ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଥିଲା, ତଥାପି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବେ ପିତାଙ୍କ ପରେ ତାଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ଉତ୍ତରାଧୀକାର ସୂତ୍ରରେ 'ରାଜନ୍' ପଦବୀ ଲାଭ କରିପାରୁ ନଥିଲେ । ପୁରୋହିତ ଥିଲେ ରାଜନ୍‌ଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଉପଦେଷ୍ଟା । ସେ ରାଜାଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟା ସଂବଂଧରେ ଉପଦେଶ ଦେଉଥିଲେ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ରାଜାଙ୍କୁ ଶାସନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ କର୍ମଚାରୀ ରହିଥିଲେ । ସେମାନେ ହେଲେ- ସେନାନୀ, କୂଳପ, ଗ୍ରାମଣୀ ଇତ୍ୟାଦି । ଏମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଋଗ୍‌ବେଦରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ରାଜ୍ୟର ଅଣ ତାଲିମପ୍ରାପ୍ତ ଏକ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଥିଲା । ତକ୍ଷଣ ଅର୍ଥାତ୍ ବଢ଼େଇ ଏବଂ ରଥାକାର ଅର୍ଥାତ୍ ଅଥନିର୍ମାତା ରଥ ନିର୍ମାଣ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିଲେ । ସେତେବେଳେ କର ଆଦାୟକାରୀ ନଥିଲେ । ଜନସାଧାରଣ 'ବାଳି' ନାମକ କର ରାଜାଙ୍କୁ ଦେଉଥିଲେ । ବିଭିନ୍ନ ଉତ୍ସବ ପାଳନ ସମୟରେ ସ୍ୱଚ୍ଛାକୃତ ଭାବେ ପ୍ରଜାମାନେ ରାଜାଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ । ଏଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ ଆଦ୍ୟବୈଦିକ ରାଜନୈତିକ ସଂଗଠନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସରଳ ଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ସମର୍ଥନ ରହିଥିଲା ଏବଂ ଏଥିରେ ଜନସାଧାରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ୍ଷ ଭାବେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଏ ପ୍ରକାର ଅବସ୍ଥାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥିଲା ।

INTEXT QUESTIONS 4.10 - ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ପୂର୍ବଜ୍ଞାନ

1. ସଭା ଓ ସମିତିର କାର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟରେ ବୁଝାଅ ।

____

2. ରାଜାଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କ'ଣ ଥିଲା ?

____

3. ଋଗ୍‌ବେଦ ଯୁଗରେ 'ବଳି' କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?

____

4. ରାଜାଙ୍କୁ ଶାସନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହଯୋଗ କରୁଥିବା କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ଏକ ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

____

4.11. CHANGES IN THE LATER VEDIC PHASE
ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗର ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଚିନ୍ତାଧାରା (ରାଜନୈତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ)

ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସହିତ ରାଜନୈତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଂଘଠିତ ହୋଇଥିଲା । ରାଜାଙ୍କର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସୀମା ବୃଦ୍ଧି ହେବା ସଂଗେ ସଂଗେ ଅଧିକ କ୍ଷମତା ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଉପଭୋଗ କଲେ । ସଭା ଓ ସମିତି ପରି ସଂଗଠନଗୁଡ଼ିକ ଲୋପ ପାଇଗଲା ।

ବଂଶାନୁକ୍ରମିକ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା । ଏହି ସମୟରେ ରଚିତ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁଯାୟୀ ଈଶ୍ୱରପ୍ରଦତ୍ତ ଅଧିକାର ବଳରେ ରାଜା ଶାସନ କରୁଥିଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ରାଜାଙ୍କୁ ସବୁକ୍ଷେତ୍ରରେ

ରଚିତ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥିଲେ । ରାଜାଭିଷେକ ଏବଂ ରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହେଉଥିବା ବାଜପେୟ ଓ ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞ ରାଜାଙ୍କ କ୍ଷମତାକୁ ବୃଦ୍ଧି କରିଥିଲା । ଶାସନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀ କ୍ରମଶଃ ରାଜାଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ପରାମର୍ଶଦାତା ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । ଆହୁରି ମଧ ରାଜାଙ୍କର ଏକ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଥିଲା । ପ୍ରଜାଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର କର ତଥା- ବଳି, ଶୁଳ୍କ ଏବଂ ଭାଗ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟମାନେ ନିର୍ଭରକରି ଚଳୁଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ରାଜାମାନେ ସାଧାରଣତଃ କ୍ଷେତ୍ରୀୟ ବଂଶର ଥିଲେ । ସେମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ଧର୍ମନାମରେ ପୂରା ରାଜ୍ୟ ଉପରେ ଶାସନ କରୁଥିଲେ । ସେ ଯାହାହେଉନା କାହିଁକି, ସେ ସମୟରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ରାଜ୍ୟ କିମ୍ବା ଜନପଥର ଉନ୍ମେଷ ହୋଇନଥିଲା । ନଥିଲା ଏକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା କିମ୍ବା ସ୍ଥାୟୀ ସେନାବାହିନୀ । କିନ୍ତୁ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାର କ୍ରମଶଃ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଖ୍ରୀ:ପୂ: ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଉତ୍ତର ଭାରତରେ ୧୬ଟି ମହାଜନପଦର ଉତ୍‌ଥାନ ହୋଇଥିଲା ।

INTEXT QUESTIONS 4.11 - ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ପୂର୍ବଜ୍ଞାନ

1. ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗର ରାଜାଙ୍କ ବିଷୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।

____

2. ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଜନପ୍ରତିନିଧି ସଭାର କ୍ଷମତା କାହିଁକି ହ୍ରାସ ପାଇଲା ?

____

3. ରାଜାଭିଷେକ ଉତ୍ସବ କିପରି ପାଳିତ ହେଉଥିଲା ?

____

WHAT YOU HAVELEARNT- ଆମେ କ'ଣ ଶିଖିଲେ

ହରପ୍ପା ସଭ୍ୟତାର ବିଲୟ ପରେ ଭାରତର ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ୍‌ବଳୟରେ ଏକ ନୂତନ ଜନ ଜାତିର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ଘଟିଥିଲା । ଏହି ଜନଜାତି ବା ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଜୀବିକା ଥିଲା କୃଷି । ତେଣୁ ସେମାନେ ଦକ୍ଷିଣ ରୁଷିଆରୁ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତକୁ ଗମନ କରିଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଦଳ ଆଫଗାନିସ୍ଥାନ ମଧ ଦେଇ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଭାରତ ମଧକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଭାଷାକୁ ଇଣ୍ଡୋ-ଆର୍ଯ୍ୟ ବା ଭାରତାର୍ଯ୍ୟ ବା ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା କୁହାଯାଉଥିଲା । ଏହି ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାର ସୃଷ୍ଟି ବିଭିନ୍ନ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା ସହିତ ମିଶି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାର ପ୍ରଥମ ରଚନା ଥିଲା, ଋଗ୍‌ବେଦ । ଏହା ପରେ ଏହି ଭାଷାରେ ଅନେକ ରଚନା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଯୁଗର ସଂସ୍କୃତି ବିଷୟରେ ଆମେ ସେତେବେଳେ ରଚିତ ହୋଇଥିବା ବେଦରୁ ଜାଣିପାରୁ । ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ପ୍ରଥମେ ସପ୍ତସିନ୍ଧୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ଏହା ଆଧୁନିକ ପଞ୍ଜାବ ଓ ହରିୟାଣାର ଅଞ୍ଚଳ ବୋଲି ଜଣାଯାଏ । କ୍ରମଶଃ ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା, ଶତଦ୍ରୁ, ଘାଘରା ଏବଂ ଗଣ୍ଡକ ନଦୀର ଅବବାହିକା ଅଞ୍ଚଳକୁ ସେମାନଙ୍କର ସଂସ୍କୃତି ବ୍ୟାପୀଥିଲା । ଏହା ଆଧୁନିକ ପୂର୍ବ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ ଏବଂ ପଶ୍ଚିମ ବିହାର ଅଞ୍ଚଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା ।

ପ୍ରଥମେ ଗୋ-ପାଳନ ଥିଲା ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ଜୀବିକା । କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ କୃଷି ହେଲା ସେମାନଙ୍କର ଜୀବିକା । ସେମାନେ ଲୌହର ବ୍ୟବହାର ଜାଣିଲା ପରେ କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ ହେଲା । ଏହା ଫଳରେ ଗଙ୍ଗା ଓ ଯମୁନା ନଦୀର ମଧବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ ଦୋଆବ ଅଞ୍ଚଳରେ ବିଶାଳ ଜନବସତି ଗଢ଼ି ଉଠିଲା । ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱ ଉପାଦାନ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗର ସାହିତ୍ୟରୁ ଏହି ବିଷୟରେ ସୂଚନା ମିଳେ । ଏହି ପ୍ରକାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ଜୀବନକୁ ବିଭିନ୍ନ

ଟିପ୍ପଣୀ

ଦିଗରୁବଦଳେଇ ଦେଇଥିଲା । ଆଦ୍ୟ ବୈଦିକ ଯୁଗର ରାଜନୈତିକ ଓ ସମାଜିକସ୍ତରରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଂଘଠିତ ହେଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଜାତିପ୍ରଥା ଜଟିଳ ଆକାର ଧାରଣ କରିଥିଲା ।ରାଜନୈତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବଂଶାନୁକ୍ରମିକ ନେତୃତ୍ୱ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଲା । ଏବଂ ରାଜାଙ୍କୁ ରାଜ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହଯୋଗ କରୁଥିବା କର୍ମଚାରୀମାନେ ପ୍ରତିନିଧି ପରିଷଦ ବା ସଭା ଗଠନ କଲେ । ଅସଂଖ୍ୟ ଯଜ୍ଞକାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହ ହେଉଥିବାରୁ ରାଜା ଏବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ସମାଜରେ ପ୍ରତିପତ୍ତି ବୃଦ୍ଧି ହେଲା ।ସେହିପରି ଋଗ୍‌ବେଦ ଯୁଗରେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିବା ଦେବଦେବୀଙ୍କ ପୂଜା ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ହୋଇ ନଥିଲା । ଏହି ଯୁଗରେ ନୂଆ ନୂଆ ଦେବଦେବୀଙ୍କର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା ।ଏହିସବୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଯୋଗୁଁ ନୂତନ ଜନପଦ ଏବଂ ମହାଜନପଦ ଗୁଡ଼ିକର ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ଖ୍ରୀ:ପୂ: ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀରେ ମହାଜନପଦ ବା ବୃହତ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କଲେ ।

TERMINAL QUESTIONS - ନିଜକୁ ନିଜେ ପରିଖିବା

1. ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ କିଏ ? ସେମାନେ କେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ଭାରତକୁ ଆସିଥିଲେ ?
2. ଆଦ୍ୟ ବୈଦିକ ଯୁଗର ଲୋକମାନଙ୍କର ଭୌଗୋଳିକ ଅବସ୍ଥିତ ବିଷୟରେ ସୂଚନା ଦିଅ ।
3. ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ସାଂସ୍କୃତିକ ଗତିବିଧି ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କର ।
4. ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ଅର୍ଥନୈତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ କି ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଂଗଠିତ ହୋଇଥିଲା ବୁଝାଅ ।
5. ଲୌହର ବ୍ୟବହାର ଜାଣିବା ପରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ କୃଷିର କିପରି ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଘଟିଥିଲା ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।
6. ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ନାରୀମାନଙ୍କ ଉପରେ କି କି କଟକଣା ଜାରି କରାଯାଇଥିଲା ?
7. ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ କିପରି ବୃଦ୍ଧି ହେଲା ?
8. ପ୍ରାକ୍‌ବୈଦିକ କାଳରେ ସଭା ଓ ସମିତିର କାର୍ଯ୍ୟ କ'ଣ ଥିଲା ବର୍ଣ୍ଣନା କର ?

ANSWERS TO INTEXT QUESTIONS - ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ପୂର୍ବଜ୍ଞାନ

4.1

1. ପବିତ୍ର ଜ୍ଞାନ ।
2. ଋଗ୍‌ବେଦ, ସାମ୍‌ବେଦ, ଯର୍ଦୁବେଦ, ଏବଂ ଅଥର୍ବବେଦ ।
3. ଆରଣ୍ୟକ ଏବଂ ଉପନିଷଦ ।
4. ଯାଗଯଜ୍ଞ ପ୍ରଭୃତି କର୍ମକାଣ୍ଡକୁ ଆଧାର କରି ରଚିତ ମନ୍ତ୍ର ଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥ ପ୍ରବନ୍ଧ ରୂପରେ ବାଖ୍ୟା ।
5. ଦାର୍ଶନିକ ଆଲୋଚନା ।

4.2

1. ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାର ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଉଚ୍ଚାରଣ ଅର୍ଥରେ ସାମଂଜସ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଥିଲା ।
2. ଦକ୍ଷିଣ ସାଇବେରିଆରେ ଅବସ୍ଥିତ ଆଣ୍ଡ୍ରୋନୋଭୋ ସଂସ୍କୃତି ।

ଟିପ୍ପଣୀ

3. ବ୍ୟାକ୍ଟ୍ରିଆ- ମାର୍ଜିଆନା ।

4. ଘୋଡ଼ା, ସ୍ପୋକ୍ ଥିବା ଚକ, ଅଗ୍ନିବେଦି ଏବଂ ଶବଦାହର ପ୍ରମାଣ ।

4.3

1. ସିନ୍ଧୁ, ଝେଲମ୍, ଚେନାବ, ରବି, ବ୍ୟାସ, ସତଲେଜ୍, ସରସ୍ୱତୀ ।

2. ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶର କୋଶଳ ଏବଂ ଉତ୍ତରବିହାରର ବିଦେହ ।

4.4

1. ପଶୁପାଳନ ।

2. ୪.୪ ପାରା ୧ ଦେଖ

3. ୪.୪ ପାରା ୨ ଦେଖ

4. ଶିକାର, ବଢ଼େଇ କାମ, ତାଲିମ, ତନ୍ତୁବୁଣା, କୁସ୍ତି, ରଥ ନିର୍ମାଣ, ଧାତୁ ତରଳାଇବା ।

5. ଗାଇ ଥିଲା ବିନିମୟର ମାଧମ ।

4.5

1. କୃଷି ।

2. ୪.୫ର ପାରା ୨ ଦେଖ ।

3. ଇନ୍ଦ୍ରଦେବତା ।

4. ବହୁଳ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ଖାଦ୍ୟପୋଯୋଗୀ ତେଲ ।

5. ଘଞ୍ଚ ଅରଣ୍ୟକୁ ସଫା କରିବା, ଲୁହା ଲଙ୍ଗଳ ମାଟିକୁ ଓଲଟାଇ ଉର୍ବର କରୁଥିଲା ।

6. କୃଷି ଭିତ୍ତିକ ଅର୍ଥନୀତିର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଏବଂ କ୍ରମାଗତ ଜନସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ।

4.6

1. ଏକ ପତ୍ନୀକ ଓ ବହୁପତ୍ନୀକ ।

2. ହଁ, ଜାତି ବିଭାଜନ ନଥିଲା । ବୃତ୍ତି ଜନ୍ମଭିତ୍ତିକ ନଥିଲା ।

3. ବର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ରଙ୍ଗକୁ ଆଧାର କରି ।

4. ରାଜା ଏବଂ ପୁରୋହିତଙ୍କ ହାତରେ ଯୁଦ୍ଧ ଲବ୍ଧ ଧନ କେନ୍ଦ୍ରିଭୂତ ହେବା ।

4.7

1. ଯୌଥ ପରିବାର ।

2. ବଂଶାନୁକ୍ରମିକ, ସମଗୋତ୍ରୀଙ୍କ ବିବାହ ନିଷେଧ ।

3. ଉପନୟନ ସଂସ୍କାରରୁ ବଞ୍ଚିତ ।

4. ୪.୭ର ଶେଷ ପାରା ଦେଖ ।

ଟିପ୍ପଣୀ

4.8

1. ୪.୮ର ପାରା ୧କୁ ଦେଖ ।
2. ପାଣିପାଗର ଦେବତା ବଜ୍ରର ଦେବତା ।
3. ଦେବଦେବୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା ଦ୍ୱାରା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା ।
4. ସେ ଥିଲେ ସଡ଼କ, ଗାଈ ଜଗୁଆଳୀ ଏବଂ ଗୋରୁଗାଈଙ୍କ ଦେବତା ।
5. ଦେବତା ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ମଧରେ ମଧସ୍ଥି ।

4.9

1. ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜାତିର ପ୍ରାଧାନ୍ୟର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ତଥା ଏହି ପ୍ରାଧାନ୍ୟକୁ ବଳବତ୍ତର ରଖିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ ଯୋଗୁଁ ।
2. ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସୀମାର ସୁରକ୍ଷା ତଥା ରାଜ୍ୟ ମଧରେ ନିଜର କ୍ଷମତା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ପାଇଁ ।
3. ବିପୁଳ ଧନରତ୍ନ ଦାନ ଏବଂ ଦକ୍ଷିଣା ଆକାରରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ହାତକୁ ଚାଲିଯାଉଥିଲା ।
4. ଏହା ସେମାନଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ଅବନତି ଘଟାଉଥିଲା ।

4.10

1. ଜୀବନର ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଯୁଦ୍ଧ ଲବ୍ଧ ଧନର ବିତରଣ, ବିଚାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏବଂ ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ।
2. ଶତ୍ରୁ କବଳରୁ ମନୁଷ୍ୟ ଏବଂ ଗୋରୁଗାଈଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବା ।
3. ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉତ୍ସବକୁ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ ଦାନ ।
4. ପୁରୋହିତ, ସେନାନୀ, କୂଳପ, ଗ୍ରାମଣୀ ।

4.11

1. ଏହା ବଂଶାନୁକ୍ରମିକ ହେଲା ।
2. ରାଜାମାନେ ଅଧିକ କ୍ଷମତାଶାଳୀ ହେଲେ ଏବଂ ରାଜାଙ୍କୁ ଶାସନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଜନପ୍ରତିନିଧି ସଭା କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କଲେ ।
3. ରାଜାଙ୍କ କ୍ଷମତାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାକୁ ।

HINTS TO TERMINAL QUESTIONS

1. ୪.୨ର ପାରା ୧ ଓ ୨
2. ୪.୩ ପାରା ଦେଖ
3. ୪.୨ର ପାରା ୨
4. ୪.୫ ଦେଖ
5. ୪.୫ର ପାରା ୨

6. ୪.୭ର ପାରା ୧

7. ୪.୧୧ର ପାରା ଦେଖ

8. ୪.୧୦ ପାରା ଦେଖ

GLOSSARY :

Pastoralism : ପାଷ୍ଟୋରାଲିଜିମ୍- ଜୀବିକା ରୂପେ ପଶୁପାଳନ କରିବା ଏବଂ ସ୍ୱଳ୍ପ କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ।

Patriarchal : ପ୍ରାଟ୍ରିଆରକଲ୍- ପିତୃ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ।

Monogamy : ମନୋଗାମୀ- ଏକ ପତ୍ନୀକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

Polygamy : ପଲିଗାମୀ- ବହୁ ପତ୍ନୀକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

Clan : କ୍ଲାନ୍- ଜାତି ।

Tribe : ଟ୍ରାଇବ୍- ଜନଜାତି ।

Egalitarian : ଇଗାଲିଟାରିଆନ୍- ଶ୍ରେଣୀହୀନ ସମାଜ ।

PGW : (Pairted Grey ware) ପି.ଜି.ଡବ୍ଲୁ-